# Universal Declaration of Human Rights - Ditammari

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <a href="http://www.unicode.org/udhr">http://www.unicode.org/udhr</a>.

# Oniti ba we a kpenniti kutenku yandú

Υεtanfɔtε yiε yiε mε

Ti do kεnyε kε tú dεε te kε sɔkɛsɔkɛ yi bo kε kutenku naati tipiiti timɔũ, dε tú omɔũ yi do nkɛ di otɔu muwɛ̃rimu ηο kpɛrɛ yı̃nkɛ,

Ti do kɛnyẽ kɛ tú isɔkɛ ɔ̃ɔ̃ nyo di pɛitɛ koo mɔũ wee wɛ̃ntɛ kɛ ndo bɛɛ itɛ koo wuu, kɛ yɛ̃ ti bo yı̃mɛ kɛ nkari kɛ dɛ tinaati kɛ ti naa tidɔti, kɛ ba nde ti mɛ mba yo mɛsemmɛ, oniti ti dɛ ηmanti, dɛɛ tú ketɛ,

Ti do kεnyε̃ kε tú oniti nε oniti ηmε, ti tũ mbo nde mu titɔbɛ, ociῖri nde okperi ko okperi de ociῖri, kε yε̃ dɛmɔsikaandɛ kɔ̃ ndɛ cooti yĩnkɛ,

Ti do kεnyε̃ kε tú initi wuɔ nyimɔu do kεnkàri kε naati kεyε̃ itɔbε kpεi,

Ti do kɛnyẽ kɛ tú initi wuɔ kutenku yandú denɛni dipatri kɛparku di myẽẽkɛ nɛ oniti ba we, kó diyetri kɛ tú oniti pokua oniti dɔua, ɔmɔũ yi cãā nnɛ otɔu; kɛ dɛɛ te kɛ iwuɔ nyimɔũ do nkɛwɛ̃nnɛ kɛ mpĩ kɛbeu nɛ dɛ bo naatimɛ tipiiti timɔũ,

Ti do kεnyε̃ kε tú yεhεkε yε mɔũ yε kari kεwε̃nnε mu kutenku yandú ko ditĩnni kɔbε kεtú ti do kε ndε mɛnkε weti dεε cẽnkε tukunε oniti kó mufommu nε o borimε,

Ti do kεnyε̃ kε tú ti bo wε̃nnε mε dinnu madimaa dεε tukunε oniti kó mufommu byεεkε dεε bo nte kε ti baa yetε kucε,

Iwuɔ nyimɔũ kó ditinni didyɛɛrɛ piɛɛku kɛ heu kɛtú

Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yanda tu:

Iboti imɔũ nɛ itensaakɛ imɔũ do nkɛwɛ̃nnɛ dinuu kɛpῖ ndipatri dii ko tinaanti nɛ i yɛmmɛ kɛpᾶ itɔbɛ itye ndɛ yĩnkɛ kɛ nyɛ̃ dɛɛ túmɛ oniti ko mufommu yɛhɛkɛ yɛmɔũ dwɔmɛ; oniti ba we, a cɛ̃nkɛ bo dil hɛi, a do nkɛ ti nyɛ̃ kɛ ti kpenni.

#### Đitanfõtri 1

Oniti ti pei nde omoŭ yi kpaatri otou, ke yẽ oniti ba we, o yi do nne fehɔ̃fe; o mokemu mecii kehā meyemme. Ti tú ne do kenyari ti tobe mbe ke yie mii ba nkwuo ko otou dau.

### Đitanfɔ̃tri 2

Oniti ba we: oniti sɔua, o pɛia oniti sɔua, oniti pokua, a cɛnkɛ tú wee boti, a feu tɛkotɛ dibɔ ndaa, a dɔu nkuyie mmaku botinkua nkua, a tũ ŋwee peditik boti cɛ̃n kaa, a kari kɛ yũmpuraa, a do nfɛdawanfɛ nfɛa, a tú kuhɔuku nkua, dɛ yi do ŋomɔũ bo da ciitɛ a kpɛrɛ yı̃nkɛ.

Kε wε̃tikε, ba kaa hεi túḍi kε domme, omɔũ yi do ke nḍa kɔɔnnɛ ke ηmanti o bo da byɛɛti a yiɛnni mɛɛ kpɛi noyɛɛ nyoo cyɛɛ.

### Đitanfɔ̃tri 3

Oniti ba we, a niti tɔu yi do nkε daa kakii kε ηmanti o bo da tannɛmɛ kufɔ̃titenniku.

# Đitanfɔ̃tri 4

Omoũ yi do nkedoo otou kudaaku ke no senni; oniti me nyi moke muwerimu o bo fiteme otou koo naa nku daaku.

Đitanfõtri 5

Omoũ yi do mbe no duku sõntike fepaapyefe teme, no me nyi do nke nfeuri kukpetinkú kõmme ke cĩrme.

Đitanfõtri 6

Oniti, a cɛ̃nkɛ bo kɛɛ byɛɛkɛ a do kɛnyɛ̃ dɛɛ ci nɛ dɛɛ yi ci koomɔũ ba da soutɛ.

Đitanfõtri 7

Đikotinuu tú timoũ kó kudopiku nku. Okoti, debire, onitidou onitipoku, okpaati, ociiri kuhouku, ba wuo, dikotinuu dii o kãnke.

Đitanfɔ̃tri 8

Koomoũ sente qikotinuu ke qaa wënte, a baa yĩ hũti hũti; a bo o to tibeenti nti ke qe kó tinaantii ke nkú.

Đitanfɔ̃tri 9

Bε baa na kε sɔ̃ntε kερῖ ŋomɔu ko o kpetinε yoo ko o dennε dihεi.

Đitanfõtri 10

Oniti ba we, ke be daa yu tibeenti yoo be da pĩ nne timati, dibeentĩnni kɔbɛ do nke daa bekɛmu ke ya dɛdommɛ ke ne na kɛ tikwuɔ.

Đitanfõtri 11

- 1. Κε bε tú omɔũ caarε kε mu nyi o bekɛnε kεya kε mɔmmwɔɔ̃ ηme yoo siyaabisi nsi o tu mmu yi yẽ timati tibeenti ti bo tibatε.
- 2. Oniti kaa caarε qεmarε kε sɔ nkε qikotinnu kó qipatri yi tú qε ci, a yi qo nkεta qitou; kε qε mε mbaa sɔ̃ mbε qo nkeyetoo kεγwɔɔ̃ ηa to qεyīnkε bε qɔkε baa tɔntɛ.

Đitanfõtri 12

Omoũ yi do nkεta we yi te tiinaan ti myεẽkε, kεyẽ, dε oố me nyĩ kaa wẽnte otou ke de yaa naa nne dikpanni. Đikotipatri me nnaa mmu kekpa ndeyĩnke ke de you.

Đitanfõtri 13

- 1. Oniti ba we, a bo na keyite ke ncenti a yemme dəme kaa peensiri dii hei a kàri.
- 2. Kaa me nyite kekote kee byeeke, ba qiihei kece, nkeqee a bo na kekonnimu na cyee, a qo qiimonni.

Đitanfõtri 14

- 1. Ke be daa dɔ meyei ke daa harine ba a yi mɔke difɔ̃tɔɔ̃ a bo na keyite kekɔte kesɔre a me ndɔ diihei; de kó dihei kɔbe me nyi do nke daa beti.
- 2. Be me ne yi yẽ kaa yeke ke be da kwuɔ nne tipiiti timɔũ, be nda wuo kaa dɔɔri a dɔme.

Đitanfõtri 15

- 1. Fɔ̃ ηɔniti, a ba nfou kε bo kε yi yẽ a boti tuku.
- 2. Omɔũ yi do nkɛ yetɛnɛ sɔ̃ntikɛ ηotɔu o ko kuboti tuku; kɛ weemɛ nnɛ dɔ nɛ omaa o bo namu kɛ naannɛ kuboti tɛku.

#### Đitanfõtri 16

- 1. Oniti, kaa cɛ̃nkɛ baa nkɛdee, a bo na kɛpwokɛ yoo a yenkɛ a mɛ ndɔwe kɛ di hãnnɛ tɛcyɛɛ̃tɛ. Oniti nɛ o poku, omɔũ yi do kɛnsei otɔu fɛnɔnfɛ kɛ nkemmunɛ di bo yatɛ diiyie kɛ nsa kɛ diborimɛ yi maa.
- 2. Onitidou ne oniti poku ke be ti nake ti kwuo otou mou tenke yi do ke nkoo ke firi becwooke kefi ke de fi.
- 3. Ne yaaro tecyeete tee baa kóti ke tecyeete yi bo kunaamunku yi bo kuboti me nyi bo.

### Đitanfõtri 17

- 1. Oniti ba we, a bo amma ndaa, di sũmaa, omou yi do nke nkoonne otou o kpere yĩnke.
- 2. Omoũ yi do nke sõnte kefeete otou kpere ne muwêrmu.

#### Đitanfõtri 18

Oniti ba we, omoũ yi do nke nda koonne a yemme me nãti kpei; omoũ ba nda koonne a doumme kuu nyeinku yoo a feume muu ntentaa yoo a yi doumme kuyie maku ame nyi feume mutaã mamu kpei kaa do ketike, a bo youmu kuyiendoummu maku kó meborime ke twote meteme; a bo amaa ndaa, di sũmaa, dikõmbooti yi do nke ndwo di bo ndoumme dikó kuyie didoku yoo di ndaku mekwuo ndi boke kepaã nsikoo becirbe, ke haa dokó yebaa nke twonko itye ndibi, ba oniti kaa bó kee byeeke.

#### Đitanfõtri 19

Ba we, kaa yɛmmɛ hãti a bo na kɛ ti bɛimmu omɔu mɛ mba na kɛ daa kɔkɛnɛ tiyĩnkɛ; ba we, a bo na kɛbekɛ a dɔti ŋa nintɛ kɛɛ byɛɛkɛ, kɛ ti two ηa mɛ ndɔwe nɛ a nintɛ tii naanti kó kuboti.

#### Đitanfõtri 20

- 1. Oniti ba we, a bo namu kεwε̃nnε kεtiinnε a kɔbɛ a mɛ ndɔbɛ kɛ di nakɛ di kpɛti; a bo namu kɛ mbo ditinni a mɛ ndɔri myɛɛ̃kɛ, dindi yɛmmɛ cɛ̃nkɛ ba ηa tiyɛiti, di cɛ̃nkɛ ba ndɔri mɛyɛi.
- 2. Omoù yi do nke tanne otou ditîn ni mari myeêke ne muwêrimu koo yemme yi dido.

# Đitanfõtri 21

- 1. Oniti ba we, a do nkε ndakεmu a hεi kó mufommu byεεkε kó tinaanti ba kaa yi ha ditĩnni dii tɔ kutenku dimyεε̃kε; a do kε ntee n nεmu bεε pĩ nnε dimɔũ dĩ kó diyetri.
- 2. Ba we, a bo namu, ke nsa kaa kɔbɛ cɛnkɛ daa dɛitɛ, kɛmpĩ na hɛi bo ncenti mɛɛ boti kɛ dɛ nsiɛ mutɔ̃mmu yı̃nkɛ.
- 3. Bekpaatibe do ke ndɔɔri siheikembii dɔ mee borime dihei myeeke; yepate yee tu ndo nke nii cwɔ̃ weti weti ba bɔkebɔke ba mbo, ke na keceete ditinni kotri kekanne dipanni. Đekó mupaticɔ̃rimu mɔnni, omɔu yi do ke nkɔɔnne otɔu ke fiinko o yemme, keyẽ dihei kó meborime yi tú omɔumaa kɔ̃mme, omɔūkoo ŋmeɛ̃te me nyi tú otɔū kou.

### Đitanfõtri 22

Oniti ba we, fɔ̃ teheikembite a tɛ̃nke yi do kewɛ̃te ke nsenni ŋacyɛɛ; tidawanti yi kpa a nne do nke yetoo kemɔɔte a kpere kepete itye nyii bo nte kaa na kenye dee ci ne dee yici; demɔũ memme dee bo nte kaa naa ŋoniti keye a fei yekeke tũ ndo nke ntee nyetɔbe dedebyeeke. Oniti, kaa me nyi cote be ɔɔ̃ yi ndaa too titɔuti.

#### Đitanfõtri 23

- 1. Ba we, a do nkε mmɔkε mutɔmmu ηa pimmu, kε waa ηa dɔmu kε mpĩ kε dɛ daa naati; omɔu tu nyi do nkε nkpa mutɔ̃mmu.
- 2. Bɛɛ pĩ mmutɔ̃mmu mamumaa kɛ bɛkuutɛ ma, bɛ tɔ̃nfeinti do nkɛ mmamu.

- 3. Wee cẽnke pĩmmu mamu, o do nke cu o kõnyonku; keyẽ dee bo nteme koo na ke nfou ne o cyeếte kɔbe ke ba ŋaari.
- 4. Ba we, kaa qo a bo namu kewẽnnene betɔ̃mpitibe tɔbe ke qi hãnne yentɔ̃ntire ke ηmẽ ndinuu kefeete qimaa.

### Đitanfõtri 24

Oniti ba we, a do nke nii cute mutɔ̃mmu kehompe kekɔte tikweiti; a yi do nke nii mpi mutɔ̃mmu kukpetinku tehompute be me mbaa keete a diiti.

# Đitanfõtri 25

- 1. Oniti ba we, a do nke nfou ke de wenni kaa kõntii nnaati, fõ ne ŋa cyeẽte kɔbe; a ne bo na kaa fommu ŋmenni kaa yimɔke a yommaa a yi mɔke tiyaati, a yi mɔke a dɔude, kaa me mmɔ ŋa ba na ketaa ŋamaa. Wee mɔnte mutɔ̃mmu, wee mɔ, kuhɔuku, okupoku yoo okudɔu, opokóti yoo odakóti, ticite dekewe, wee cenbo mesemme myeeke be yi do nkó yoo demyeeke koo nfẽuri.
- 2. Ti do nke do kenye tisaponyoti ne tibi kpei mesaaibi imou: opopopori kpeia, ipocoutebia, ipocembia, ba i, i yi do nkensenni.

### Đitanfõtri 26

- 1. Oniti ba we, a do nkɛntye, kɛ na kɛpɛtɛ mɛcii. Omɔũ yi do nkɛyieeti kɛ na kɛtannɛ o birɛ dakɔɔri sampɔu. Ibi imu dɛmarɛ yi do nkɛ baa ta dɛkó dakɔɔri. Đakɔɔribɛ bɛbɛbii bɛɛ myɛɛ̃kɛ mutɔ̃mmu do nkɛpitɛ tipiiti timɔũ ndi; bɛɛ ko yɛpatɛ kpentɛ kpenkɛ kɛ dɔ mbɛɛ ta dakɔɔri odyɛɛwe bɛmɔu bɛ bo na kɛtamu kɛ bɛ cɛ̃nkɛ dɔ.
- 2. Đakɔɔri do nkɛtwo ndɛbirɛ itye nkɛ dɛ bɛnkɛ dɛ bo ĩmɛ kɛnaa ŋoni ti kɛyɛ̃ oniti ba we, a do nkɛ nkpenni ti mufommu myɛɛ̃kɛ. Đakɔɔri do nkɛdɔɔ kɛ bɛnitibɛ kee bɛtɔbɛ túmu kɛ bonkunɛ bɛyɛmmɛ kɛkwuɔ mbɛtɔbɛ mɛsemmɛ, kɛ iboti imɔũ kutenku yandú ndo itɔbɛ, kɛ initiboti kutenku yandu kó ditinni didyɛɛri dii mɛ ŋari kɛ dɔ kɛpau nyɛkparɛ kɛ dii na kɛ yɛpau nkɛ kutenku narkɛ tipiiti timɔũ.
- 3. Ibi yembe bee doke do nkenyê weti weti bebi do nkepete iitye ne i do nkebebii muutõmmú.

#### Đitanfõtri 27

- 1. Oniti ba we, bɛ ɔɔ da bantɛnɛ a ko kuboti kó mɛborimɛ; a do nkɛbaa: ntɛ difɔnni, ntɛ dikũtri mɛ ndommɛ. A do mbɛɛ daatwoɔ mɛcii kaa munkɛɛ mɛtwo mbɛtɔbɛ kɛ kutenku nnaati kɛdimɔũ dipɛtɛ mɛsaa.
- 2. Bε tú oniti centinε ηο sɔu; obaribenti mε nyi yari ohauti. Oniti tú mpĩnnε mu o mu nyo nnε.

# Đitanfõtri 28

Đipatri qidyɛɛri qii ntú ba we, o qo nkɛyetoo mu kɛ bɔkɛbɔkɛ ba mbo kupiku maku; kɛ mɛmmɛ qɔkɛ ti ba na kɛpɛtɛ mɛsaa.

#### Đitanfõtri 29

- 1. Oniti ba we, kaa poo ηaboti yoo qitinni a bo qii myεξkε a nyξ kaa poo ηamaa nqi.
- 2. Omoũ yi do nkedoo otou o yi do ke bee wee doore omommwõo, keyế oniti ne oniti nme ke ti do nkenvari ke wête kede titobe.
- 3. Fɔ̃ wee yi dɔ mɛkɔɔmmɛ a bo ntū sɛinmɛ kutenku yandú kó dipatri didyɛɛri mɛ nyɛ̃ ndɛ ndommɛ.

# Đitanfõtri 30

Đipatri di myẽεkε, tinaanti mati yibo kε ndonnε dihε i mari, ditĩnni mari yoo oniti dɔ o tisenkri, kɛnnau kɛwãa ŋwãa, kɛ faari faari kɛ hati bɔkɛbɔkɛ. Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yandu.